

NYILTTÉR.*

VÁLASZ «AZ EMLÉKEZÉS PSYCHOLOGIÁJA»
CZ. MUNKÁM BIRÁLÓJÁNAK.

A «Magyar Pædagogia» I. évfolyamának 6. 7. számában fent jelzett munkám bírálata jelent meg *Waldapfel János* úr tollából. Munkámat a Pécssett megjelenő «Néptanodában» közöltem, s csak kevés külön lenyomatot készíttettem. Minthogy munkám könyvkereskedésekben nem kapható, s így a bírálónak szava esetleg hangadó lehetne, kötelességemnek tartottam jelen válaszom közlését.

Igen sajnálom, hogy bíráló úr munkám intenczióját nem értette meg. Eszem ágában sem volt az emlékezés psychológiája terén új utakat törni és új eredményeket bemutatni; fő czélem az volt, hogy ezt a kérdést a tudomány mai álláspontjáról, a szakirodalom felhasználásával vagy figyelembevételével, *saját tapasztalataim értékesítésével* egy szemléletes képbe foglaljam. Ott, a hol a neveléstudományi szakirodalom anynyira fejlett, hogy értékük csakis a teljesen új eredményeket konstatáló műveknek van, ott megengedem, hogy az én munkámnak sem lehetne becsét tulajdonítani, és ilyen körülmények között az ilyen hangon tartott bírálatot teljesen jogosultnak tartanám; de nálunk, a hol a pæd. részlet kérdésekkel eddigelé alig foglalkoztak, ilyen magas hangból beszélni a jóakarató munkásoknak kezdeményezéseiről, mint a hogy ezt a bíráló úr teszi, épen pæd. szempontból kárhozatos. Az ilyen eljárás nem bátorítja, hanem elriasztja és elkedvetleníti a munkásokat. És bírálónál ez annyival kevésbé érthető, mert maga is beismeri: «A psychológiának azon részei között, melyek a legközvetlenebb kapcsolatban vannak a pædagogus elmélkedéseivel, s a melyek problémáinak súlyát úgy szólva lépcsőről-lépésre érezni kénytelen, a dolog természeténél fogva kiváló helyet foglal el az emlékezés fejezete. S így nem is csoda, hogy a pædagogusok azon kis csoportja, mely a psychologia egyes fejezeteinek monografikus feldolgozásait oly előmunkálatoknak tartja, melyekre a jelenkori tudományos pædagiának mulhatlan szüksége van, feltűnő szereppel fordul ép e fejezethez».

De ha a bíráló már a munka intenczióját sem fogta fel, és így várni sem lehetett, hogy azt méltányolhassa, azt vártam volna, hogy legalább azokban, a miket mond, nagyobb lelkiismeretességet fog tanúsítani.

Első kifogása, hogy a dolgozathoz «alig nyolczadrész jut pædagogiai elmélkedéseknek». Bár tovább W. úr beismeri, hogy «a könyv nem akar pædagogiai tanulmány lenni», mégis szükségesnek tartom őt arra figyelmeztetni, hogy egy pæd. lapban, mely hetenkint egyszer szokott

* Ezentúl e helyen csak a bírálók valóságos tévedéseit helyreigazító, röviden fogalmazott pontoknak ad helyet. *A szerk.*

megjelenni, s mely munkámat nyolcz folytatásban hozta, nem lehet a rovatokat egész évre lefoglalni. Psycho-fizikai alapon tárgyolván az emlékezést, nemcsak nem tartom nevetségesnek, de igenis szükségesnek látom a fizikum ápolását minden alkalommal hangsúlyozni. Különben is czélom csak az volt, hogy a munka folyamán kifejlesztett főbb pszichológiai elveket az emlékezés pädagogiájára alkalmazzam és bíráló sem említi, hogy e tekintetben helytelenül jártam volna el.

De mind ettől eltekintve — hogy a fő vádra térjek — a bíráló szerint az egész munka nem egyéb, mint kompilátum. S mivel bizonyítja ezt?

A munka szerkesztésére nem terjeszkedik ki, mert bizonyára azt egészben eredetinek találta, s talán ép az az oka, hogy arra, mi ha magában véve nem is nagy, de mégis csak valami kis érdem, szót vesztegetni nem óhajtott. A munka egészét tehát a kompiláció vádja nem érheti. Mivé törpül tehát az egész kompiláció kérdése? Arra az egyikét helyre, a melyet nem is nagy utánjárással — *mert a forrásokat magam megjelöltem* — Lindner-Klamarik és Ribot könyveiből összegézt.

Ha munkám csakugyan kompilátum lenne — mit különben a bíráló egy szóval sem bizonyított be — akkor első sorban kötelességemnek tartanám Lindner-Klamarikot megvédelmezni a bíráló azon állításával szemben, hogy én munkámban a fenti szerzők *«gondolatmenetét követem»*, bár ezen kijelentése szinte homlokegyenest ellenkezik bíráló amaz állításával, hogy *«egész mondatokat, phrazisokat, példákat átveszek s azokat saját kísérletem legkülönbözőbb helyekre illesztgetem»*.

Ha én az olvasókat (hiszen a szaktudóssal ezt úgy sem tehetném) félrevezetni s a más portékáját a magamé gyanánt árulni akartam volna, akkor (ne tételezzem fel rólam a bíráló úr akkora bárgyúságot) bizonyára nem említtem meg egytől egyig azokat a műveket, a melyekből munkámban részint egyenes idézeteket, részint egyes adatokat találhatni.

Lindner-Klamarik iskolai használatra írt könyvéből mást nem vehettem át, mint általános szabályokat, közkeletű, úgyszólván minden pszichológiában megtalálható illusztráló példákat és általánosan ismert adatokat. Ilyen az inkriminált munkám 17. lapja, melyről a bíráló elfelejti megjegyezni, hogy az összegyűjtött adatokat sokkal bővebben közli, mint L.-Kl. könyvének 60. lapja. Az emlékezés fajairól (20. lap második fele) ép úgy nem mondok újat, mint a hogy ezt L.-Kl. sem teszi. (61. lap), bár gondolatmenetünk sem teljesen azonos. Hasonló áll a mnemotechnika czélszerűtlenségéről (23. lap eleje, L.-Kl. 62.) írt szakaszról, melyet ráadásul Quintilián egyik aranymondásával kibővítve adok. Ezek után marad még négy hely, mindössze 25—30 sor, melyekben az associatió idearum ismert törvényét, Réventlon és Kothé szinte ismeretes mnemotechnikai szabályát és végre egy-két pädagogiai megjegyzést közlök, melyek eredetiségeért L.-Kl. bizonyára egy szót sem vesztegetne; ez a 25—30 sor összevág Lindner-Klamarik munkájával.

A mi pedig Ribot műveit illeti, igazán csak rosszakarát foghatja reám a plagiumot. Hiszen mindjárt művem elején (8. lap.) Ribot művének német fordítására egyenesen ráutalok, s azon fejezetben, a hol az ő művét, mint főforrást használom, világosan kimondom a tőle átvett esetek közlése után, hogy *«ez esetek alapján sikerült Ribot-nak az emlékezés*

általános törvényeit megalapítani» s csak e kijelentés után közlöm magokat a törvényeket.

Hogy művem telve van az emlékezés törvényeit kutató tudósok neveivel, ezen szintén csak az ütközhetik meg, a ki feledi, hogy az ily eljárást egyrészt a tárgy természete, másrészt az olvasók érdeke követeli.

Waldapfel úr a helyett, hogy munkámat érdemlegesen bírálná, felhasználja a kedvező alkalmat, hogy Fauth és Dörpfeld műveinek ismeretével dicsekedjék. Ennek fitogtatását nem találok helyén valónak.

Érdemleges választ a bírálat egyéb pontjaira nem adhatok, legfeljebb teljes indignációval utasítom vissza bírálónak azon rosszakaratú megjegyzését, mintha munkám általában a *legkülönbözőbb* művek idézeteinek tákolmányja lenne. Az emlékezés magyarázatánál a philosophusok főképp két irányt követnek. Az automatisták, kik közé a többi közt Spencer, Ribot, Taine, Mandsley stb. tartoznak, magyarázataikat az idegrendszer önálló tevékenységére alapítják, míg Ravaisson, Janet, Ferri és híveik az emlékezés lényegét a fiziológián kívül keresik. Én, mint bíráló tudja, a Spencer, Ribot, Taine által kijelölt irányt követtem, e szerzőkre pedig a *legkülönbözőbb* jelző épen nem illik. De hát a bíráló, ki annyira iparkodott művem gyarlóságait feltüntetni, saját intentiója ellen vétett, midőn merész állítását bebizonyítani elmulasztotta.

Egyébként nagy igényekkel kis füzetem nem lépett fel, nagy csatlódás sem érhetett engem az *ily bírálat* olvasása után sem; de megvalóltam, egyet mégis sajnálok, azt t. i., hogy a bíráló *a kérdés lényegébe vágó nézeteit elhallgatta, s hogy e miatt bírálatu nekem épen semmi szellemi hasznot nem hajtott.*

Pozsony.

PEHHÁNY A.

ELLENVÁLASZ.

Nem akarok ezen, pikáns nyilttéri harcoknál hasznosabb dologra termett folyóirat türelmével visszaélni és csak röviden felelek a fentebbi «válasz»-ra. Subjectiv érzés nyilvánulásait, a sértett hiúság vagy helyesebben a tetten kapott ember indulatoskodásának tekintem, s mint ilyet viszonzni nem kívánom. Csak egészen objective, a számok és tények világos és egyedül jogosult nyelven akarok felelni a válasz azon pontjaira, melyekben P. úr is adatokat hoz fel, csakhogy — mondjuk ki kerekén — *hamis adatokat és hamis számokat.*

Mindenekelőtt rectificálásra szorul P. úr azon állítása, hogy ismeretéseim fővádja a «*compilatio*» volt. Bocsánatot kérek, ez vádam súlypontjának oly eltolása, melyet nem engedhetek meg. A *compilatio* vádját inkább csak futólag érintettem; annak, a mi ellen én ott felszóltam, és a mit ott lehető legkiméletesebb euphemiával körülírtam, egészen más a neve az irodalmi büntetőkönyv nomenclaturájában. Az irodalmi tulajdonjog megsértését róttam ott meg első sorban; ennek lehetőleg erélyes üldözése pedig minden irodalomnak fontos erkölcsi kötelessége, mely alól semminemű jóakarát fel nem menthet. Az igaz, hogy *compilatumnak* is mondtam P. úr dolgozatát, — s ezt nem bizonyítottam volna eléggé? Csak nem kívánhatja P. úr, hogy még egyszer lenyomassam könyvének másoktól átvett helyeit és velük parallel módon a «*forrás*»-okat. Azt megmondtam, hogy «az egész értekezés *psychologiai fejtegetései,*